CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN

SURAT.

Manuscripts Library

S D P B

Coll. No. 201

Title Paramahamsasanyasa-

vidhi

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No.: 201 Subject: Dharmaśāstra Ritual

Title: Paramahamsa Saṁnyāsa Vidhi.

Author: — Scribe:

Date of the work: — Date of the Ms.: —

Place of the work: — Place of the Ms.: —

Size: 9" × 5" Extent: 2 Fol. 1st 4 missing.

Language: Sanskrit. Script: Devanāgarī.

Remarks: incomplete. work is abruptly ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ 1st 4 Fol. missing.

चंसंभारोपकल्पनंस्रुक्प्राशनंत्रिवृत्प्राशनंनाभ्याग्निमंत्रणंगायत्रीप्रवेशनंअस्तमाया
त्पूर्वंब्रह्मान्वाधानंब्रह्मरात्रिजागरणंप्रतिपद्दिनेहोमपूर्वकमिष्टिंकृत्वापात्राणिप्रह
र्णाग्नीन्समारोप्यवेदिमध्येतिष्ठन्यथाविधिप्रैषोच्चारणादिकुर्यात्॥अथेष्टिः॥कावानुष्ठेयेतीचं
त्यते॥मनुः॥प्राजापत्यांनिरूप्येष्टिंसर्ववेदसदक्षिणां॥आत्मन्यग्नीन्समारोप्यब्राह्मणःप्रव्रजेद्गृहात्
इतिदत्तात्रेयोपि॥प्राजापत्यंप्रतिपदिविष्टिंकृत्वायथाविधिइति॥नृसिंहपुराणे॥इष्टिंवैश्वानरीं
कृत्वाप्राजापत्यमथापिवा॥अग्निंस्वात्मनिसंस्थाप्यमंत्रवित्प्रव्रजेत्पुनरितिश्रूयते॥वैश्वानरंद्वादश
कपालंनिर्वपेत्इतिबौधायनः॥लौगाक्षिसूत्रेतुब्रह्मचारीसमिधाग्निंगृहस्थस्त्वौपासनाग्नावा
ग्नेयीमिष्टिंकुर्यात्॥त्रैधातवीयामेवसर्वेपुनःस्वाग्नावाज्येनचरुणापृथक्विरजाहोमंकुर्युरिति॥
जाबालश्रुतौतु॥तद्धैकेप्राजापत्यामेवेष्टिंकुर्वं॥तन्नतथाकुर्यादाग्नेयीमेवकुर्यादग्निर्हिप्राणः
प्राणमेवंतथातत्करोति॥त्रैधातवीयामेवकुर्यादिति॥इपरमहंससन्यासविधिः॥आतुरसन्यास

म॰ स्त्रीर्यस [illegible] प्रातः॥ उप [illegible] ॥ब्राह्मे मुहूर्ते उत्थाय पूर्ववत्संध्यादिकं
मं कृत्वा प्रातः होमं कृत्वा तत उ [illegible] कुर्यात् [illegible] नेन ॥ अग्निं विवेदयेत् ब्राह्मणान् तर्पणांतं ॥ अथ ना
हिताग्निर्वैश्वानरश्चरुः ॥ दारुपात्राणि अप्स्वादीनी पूर्ववद्गृह्यसभ्यं च तत्र हस्यारणी गार्हपत्ये पातेत् अग्ने
र्ह्यात्मन्नाग्नीन् समारोपयेत् ॥ एकैकं च ग्निं त्रिर्जिघ्रेत् ॥ अपोमयं ब्राह्मणो यदला दारुमयान्यावे
हवनीये मन्त्रं यं भूमिर्भूमिमगात् सप्तुप्रयां तर्वेद्यां तिष्ठतु ॥ ॐ भूः संन्यस्तं मयेति त्रिरुपांशुः त्रिश्चैः॥
अभयं सर्वभूतेभ्यो नमः स्वाहा इत्यस्काव्यपां पूर्णांजलिमंतर्वेद्यां निनीय गुरुर्वान्यो गृहस्थो वा नस्मै
दंडं दद्यात् ॥ दंडं सखा मे गोपायेति दक्षिणेन पाणिना गृह्णीयात् दिशादिना कुटीचकसंन्यासप्रपु
चमुक्तो पुनरेव दंडी चेत् आचार्यवाक्यादेकदंडं तामपि त्यनेन नमस्कारेण संन्यासं कृत्वा ॥ शिखायज्ञो
पवीतं त्रिसंध्यादिकर्मविवर्ज्यं ब्रह्मध्यानमेकोकं मिति ॥ साग्नेः संन्यासो निरूपितः ॥ तथा च बौधा
यनः ॥ धर्मः केशश्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा इत्यादि सखा मा गोपायेत्यंतं पदस्य पारद्या
दिशुक्ल्वा सोधारयेदित्यंतं ॥ कुटीचकानुष्ठानाकथनानंतरं ॥ एकदंडी त्रिदंडी चेतिवा कथ्यो
त्पद्यते ॥ तथा च दत्तात्रेयः ॥ होमं कृत्वा तथा सायं कुशान्प्रस्थाजिनं ततः ब्रह्मस्थाने समस्ती
र्यब्रह्मभावेन संस्थितः ॥ ब्रह्मरात्रं ततो दत्वा दद्यात् पौर्णमास्यां द्विजः ॥ प्रातर्हुत्वा स्व [illegible] न्येन
कृत्वा स्नानादिकाः क्रियाः ॥ आजापत्यां प्रतिपदि विष्टिं दत्वा यथाविधिः ॥ ततो विप्राय दद्या
त्सर्ववेदस्य दक्षिणामिति ॥ एवं चोदाहृतवाक्यैः आहिताग्नेः संन्यासप्रकारः ॥ प्रतीयते
यथा कृत्वानुष्ठानमष्टविधनांदीश्राद्धपिंडदानानंतरं पौर्णमास्यां क्षौरं स्नानं पुण्याहवा

करिष्येप्राणिनांहिंसांप्राणिनःसंतुनिर्भयाः॥२॥शिखांउत्पाद्ययज्ञोपवीतंउध्धृत्यउदकां
जलिनासहैकीमस्यप्रक्षाल्य॥ॐआपोवैसर्वदेवताभ्योजुहोमिस्वाहा॥ॐभूः
स्वाहाइतिअप्सुजलैःसहजुहुयात्॥यमः॥दत्वातोयांजलिंचिप्रोभक्त्यासंप्रार्थ
५ येद्धरिं॥सर्वदेवात्मकेतोयेतोयाहुतिमहंकरे॥दत्वासर्वेषणांत्यक्तायुष्मच्छरणमा
गता॥त्राहिमांसर्वलोकेशगतिरन्यानविद्यते॥सन्यस्तन्यस्तंमेजगंन्नाथपाहि
मांमधुसूदन॥त्राहिमांसर्वसर्वेशवासुदेवसनातन॥सन्यस्तंमेजगद्योनिपुंड
रीकाक्षमोक्षद॥अहंपूर्वाभयंदत्वाभुतानांपरमेश्वर॥युष्मच्छरणयापन्नस्त्रा ५
हिमांपुरुषोत्तमेतिउदङ्मुखः॥वस्त्रादिकंभूमौविसृज्ययथायतिरूपधराः॥दि
गंबरोभूत्वापञ्चांससप्तपदानिउदीचींदिशंगच्छेत्॥गच्छंतंआचार्यःअन्योवादंडवत्
त्रणिपत्यभोभगवन्अतिप्रियंमाणोवचनेनलोकव्यवहारार्थंलज्जानिवारणा
र्थंकोपीनाच्छादनवास्त्रोग्राह्यं॥गोसर्पनि[illegible]रणार्थंदंडंस्वीकुरुध्वमितिब्रूयात्॥को
पीनादिकंप्रणवेनस्वी[illegible]यपरिधाय [illegible] सक [illegible] गषम॥थिद्रंदंडंसपवीदं

नाडिनीवस्य॰ मनोस [illegible] ए [illegible] वर्चसं [illegible] ॥ इति त्रिरंकोर्वदानु
वचनं॥ ॐ यश्छंदसामृषभो विश्वरूपः [illegible] भ्योध्यमृतात्संबभूव॥ स मेंद्रो मेधया
स्पृणोतु अमृतस्य देव [illegible] रणो भूयासं शरीरं मे विचर्षणं जिह्वा मे मधुमत्तमा॥ कर्णाभ्यां
भूरि विश्रुवं ब्रह्मणः कोशोसि मेधया पिहितः श्रुतं मे गोपाय इति जपित्वा॥ आचम्य प्र
णवमयमात्मानं ध्यात्वा जले स्थितः॥ पठेत्॥ ॐ तरत्समंदीधावति धारा सुतस्यांधसः॥
तरत्समंदीधावति॥ ध्वस्रयोः पुरुषंत्योरा सहस्राणि दद्महे॥ तरत्समंदीधावति॥ इति
पठेत्॥ अथादित्यामुभिमुखस्तिष्ठेत्॥ पुत्रैषणा वित्तैषणा लोकैषणा सर्वैषणा त्यक्ता मै
मोच्चारणं कृत्वा॥ ऊर्ध्वबाहुः॥ ॐ भूः संन्यस्तं मया॥ ॐ भुवः संन्यस्तं मया॥ ॐ सुवः सं
न्यस्तं मया॥ इति मंद मध्यमोत्तमस्वरेण त्रिवारं प्रैषमुच्चार्य॥ ॐ अभयं सर्वभूतेभ्यो म
त्तः स्वाहा इति प्राच्यां दिशि दक्षिणायां पश्चिमायामुत्तरायां विदिक्षु उदकांजलिं प्रक्षि
प्य॥ यत्किंचिद्बंधकं कर्म कृतमज्ञानतो मया॥ प्रमादालस्यदोषाद्यत्तत्सर्वं संत्यजाम्यहं॥
एवं संचिंत्य भूतेभ्यो दद्यादभय दक्षिणा॥ पद्भ्यां कराभ्यां विहरान्नाहं कायमानसैः॥

त्म्याचष्ट इति ॥ अथर्वेण परिशिष्टे प्राङ्मुखाय शिष्याय उदङ्मुखो गुरुः दक्षिणकर्णे नि
त्यशुद्धबुद्धसत्यपरमानंदाद्वयब्रह्मप्रतिपादकं प्रणवं प्राङ्मुखः सन् शिष्याय उदङ्मुखा
य उपदिशेत् ॥ प्रणवार्थमाचार्यो वचनेन बोधयेत् ॥ आचार्यवाक्यं ॥ ॐ पंचीकृतपंचीकृत
महाभूतानीत्यादि ततो यमात्मा ब्रह्म तत्त्वमसि प्रज्ञानं ब्रह्मेत्यादीनि शिष्यशाखागतवा ६
क्योपदेशपूर्वकं उपदिशेत् ॥ तेषामर्थं न बोधयेत् ॥ ततो नाम दद्यात् ॥ अथास्मै नाम दद्यात् ॥
वैष्णवमासनाम ॥ अथवा यज्ञोचनेन तथा च संप्रदायविदः ॥ तत्त्वंपदार्थपरैक्यं यत्पदं प्रतिपा
दयेत् ॥ तन्नाम यतये दद्यात् वाक्यनामतः दिव्यते इति ॥ ततो गुरुः शिष्यायोपनिषद्धर्मा ६
नुपदिशेत् ॥ इति संन्यासपद्धतिः समाप्ता ॥ ततो पक्षसाधनं ब्रह्मज्ञानोपदेशग्रहणार्थमु
पहरणपाणिः यथाविधि ब्रह्मनिष्ठं गुरुमुपसृत्य प्रणिपत्य प्रार्थयेत् ॥ ततः श्रवणार्थं महावाक्या ति
च्छाशमादिसाधनसंपन्नवेदांतश्रवणपरो भवेदिति संन्यासमुपयामः ॥ अथाहिताग्नेः संन्या
सः ॥ तत्र तावद्बौधायनः ॥ सर्वपापक्षयार्थी यत्र क्वचन कंचरेद्ब्रह्मी ॥ विधुरश्चतुरः ॥ अद्धानन्तं द्वादश्यां
श्रवणेऽपि च ॥ पौर्णमास्यां वा अष्टौ श्राद्धानि कुर्यात् ॥ पूर्वेद्युस्तु दैवमर्षकं दिव्यं पैतृकं तथा मानुषं भौतिकं
पश्चादात्मनश्चाष्टकं स्मृतं ॥ केशादिवपनं स्नानं यज्ञादिसंभारानुपकल्पयेत् ॥ इत्यादीनां संभारो
पकल्पनां संकल्पना त्रिधयाशानान्युक्तो ह ॥ अस्तमये पूर्वमग्निं ज्वालयित्वा ॥ आज्यं संस्कृत्य स
वं जुहुं च संमृज्य चतुर्गृहीत्वा ... आज्यं ... ही ... स्याहवनीये जुहोति ॥ ॐ स्वाहेति ब्रह्म
रदं ॥ सायं होमे हुते ... प्रणवेन पु ... च्चेरः पादयित्वा पूर्ववद्दक्षिणेद मान्

म्लादि गुरा [illegible] गप [illegible] मुद्रान्वितां सुरभि नागमु
द्रान्वितं मुत्त मनोहरं मे [illegible] दंड [illegible] यवडे [illegible] धृत्रंश [illegible] र्थं यत्पापं तन्निवारयेति प्रार्थ
येत्॥ विष्णुस्तोहे यथा चक्रे शूलं शिवकरे यथा। इंद्र यथा वज्रं यथा दंडं भवाद्य मे गिरा। तिदंडं प्रा
र्थनां कृत्वा॥ ॐ इंद्रस्य वज्रोसीति सखा मा गोपाय॥ दक्षिणहस्ते न दंडं गृहीयात्॥ ॐ मेति
कमंडलुं च॥ एवमुक्तेन विधिना सन्यस्य आलस्य प गुरुसमीपं गच्छेत् दंडं दक्षिणकरेण गृहीत्वा
वामां सेवस्त्वा गुरुसमीपगमनं तावत् विष्णुस्मरणपरो भवेत्॥ तदुक्तं॥ आथर्वणोपनिष
दि मुंडके॥ परीक्ष्य लोकान्कर्मचितान्ब्रह्मणो निर्वेदमायात्॥ नास्यकृता कृतेनेन तद्विज्ञा
र्थं गुरुमेवाभिगच्छेत्समित्पाणिः॥ श्रोत्रियं ब्रह्मनिष्ठमिति ततो विनयादि गुणयुक्तो गुरुमु
पगम्य दक्षिणं जानुं कृत्वा नत्वा पादग्रहणं च कृत्वा यो ब्रह्माणं विदधाति पूर्वं यो वै वेदांश्च
प्रहिणोति तस्मै तं ह देवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुक्षुर्वै शरणमहं प्रपद्ये मंत्रेण भगवद्ध्यागु
रुमुस्थाय॥ अधीहि भगवो ब्रह्मेति ब्रूयात्॥ तथा च मुंडके॥ तस्मै स विद्वानुपसन्नाय स
म्यक्प्रशांतचित्ताय शमान्विताय येनाक्षरं पुरुषं वेद सत्यं प्रोवाच तां तत्त्वतो ब्रह्मविद्यामि
ति ततो गुरुरद्वैतपरमानंददेवरूपमात्मानं मनसं ध्याय जलपूर्णांजलिना प्रणवेन शि
ष्यशिरोभिरभिषिंचेत्॥ ततः शन्नो मित्र इति शांतिं पठित्वा शिष्यसिरसि दक्षिणहस्तं
दत्वा पुरुषसूक्तं जपेत्॥ मम हृदये हृदयेद्यामि ति हृदयदेशे इति॥ अथास्मै गुरुस्तत्कंप्र